

УДК 027.7:351.862.22

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ЕВАКУАЦІЇ

(на прикладі наукової бібліотеки ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”)

Шелякіна Інна Олександрівна, бібліограф

наукової бібліотеки ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

***Анотація:** У статті представлено дослідження щодо особливостей організації роботи наукової бібліотеки навчального закладу в умовах евакуації, специфіка роботи з фондом, організація та обслуговування користувачів, бібліографічна та інформаційна діяльність, культурно-просвітницька діяльність, науково-методична робота бібліотеки.*

***Ключові слова:** наукова бібліотека, евакуація, вищий навчальний заклад.*

Сучасна громадськість прагне відкритого простору, що вимагає відсутності перепон в отриманні інформації. Цей процес супроводжується змінами в усіх сферах людської діяльності, важливою складовою цього процесу є розвиток бібліотечної справи. Сьогодні бібліотеки всіх рівнів переосмислюють роль, яку вони відіграють у суспільстві. Особливо ці процеси стосуються наукових бібліотек (НБ) ВНЗ. Адже саме студентство й науковці є прогресивним прошарком суспільства.

Невід'ємною складовою діяльності НБ є реалізація освітньої функції, оскільки функціонування освітніх закладів, реалізація освітніх програм неможливі без бібліотеки та її інформаційних ресурсів. Тому діяльність вишу й НБ є взаємопов'язаною.

Крім того, сьогодні змінюється акцент в роботі бібліотек, і наукових зокрема. Тому не залишаються без уваги науковців особливості роботи НБ, які розглядаються багатоаспектно, а це, у свою чергу, свідчить про актуальність проблеми організації роботи наукових бібліотек вищих навчальних закладів.

Зокрема, феномен бібліотеки ВНЗ, її організаційна структура, роль в інформаційному суспільстві, реформуванні системи вищої освіти вже стали предметом наукової уваги багатьох дослідників. Ця проблематика розглянута в роботах І. Бургер, Т. Комаровської, Г. Кудряшової, В. Маркової, С. Галактіонової, Е. Лівадонової, В. Дригайла [1, 2, 3, 4, 5].

Питання про сучасні тенденції та перспективи розвитку електронних бібліотек аналізувалися в працях зарубіжних науковців (Г. Євстігнєєвої, А. Земскова, Б. Ленга, М. Лінквіст, Р. Стюарта, Т. Манна) та вітчизняних дослідників (Л. Костенка, О. Онищенко, Т. Павлуші, І. Павлуші та ін.). Роль бібліотек у самостійній та позанавчальній роботі студентів, розвитку їх інформаційної культури розкривають І. Гайнутдінова, Т. Єременко, О. Забеліна, Н. Грабар [6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13].

Значна кількість робіт (Є. Абулкаїрової, І. Бургер, М. Вохришевої) присвячена інноваційній діяльності бібліотек ВНЗ, зокрема їх інформатизації. У цьому напрямі виділяються дослідження, у яких розкриваються досвід упровадження й використання в бібліотеці ВНЗ новітніх інформаційних технологій (НІТ) (насамперед Інтернету), створення електронних каталогів, баз даних, а також умови їх трансформації в гібридну, віртуальну та електронну бібліотеки [1, 2, 13].

Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених проблемі функціонування бібліотек ВНЗ та їх ролі в освітньому процесі, до цього часу не було потреби в дослідженні організації та налагодження роботи бібліотеки в умовах евакуації. Ця потреба стала нагальною в ситуації, що склалася на сході України. Евакуйовані бібліотеки власними силами намагаються відновити та налагодити роботу, але перешкоди і труднощі з якими стикаються працівники бібліотек вимагають підтримки з боку держави та громадськості. Саме тому проблеми, що піднімаються в представленій статті є актуальними і потребують не тільки уваги, а й оперативного вирішення.

Мета статті - дослідити й розкрити особливості організації роботи НБ навчального закладу в умовах евакуації (на прикладі НБ ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”).

З такою проблемою стикнулася НБ ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, яка через проведення АТО в Луганській області була змушена з жовтня 2014 р. відповідно до наказу МОН України разом з ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” евакуюватися до м. Старобільська, Луганської області. Через евакуацію було втрачено бібліотечний фонд, матеріально-технічну базу та людський ресурс НБ. При цьому відновлення роботи університету вимагало й відновлення роботи бібліотеки.

Організація роботи НБ навчального закладу в умовах евакуації має декілька напрямів, зокрема, формування й робота з фондом, організація обслуговування користувачів, довідково-бібліографічна та інформаційна діяльність, культурно-просвітницька діяльність, науково-методична робота бібліотеки, представимо їх більш докладно.

Основним завданням НБ упродовж перших років евакуації стало відновлення книжкового фонду. Основою формування бібліотечного фонду є, як відомо, процес комплектування. Упродовж останніх років бібліотека намагалася

використовувати різні джерела поповнення фонду. Активно використовували, крім традиційних джерел і альтернативні, а саме, налагодження безпосередніх зв'язків із бібліотеками, зокрема науковими бібліотеками ВНЗ України, та установами, дарування користувачів, спонсорів, благодійників тощо.

За 3 роки фонд НБ поповнився більше, ніж на 12 тис. примірників. Представимо динаміку надходжень літератури до НБ за 2014 – 2016 рр.

Зображення 1. Динаміка надходжень літератури до НБ ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Спостерігається тенденція до зменшення кількості назв та примірників нових надходжень у порівнянні з 2015 роком. Це пов'язане з тим, що у 2015 році НБ університету отримала 6915 підручників для 10-11 класів від ДП „Луганськучторгпостач”.

Перевага у комплектуванні фонду бібліотеки надається навчальній літературі, оскільки основні користувачі НБ – студенти. Однак, на жаль, на сьогодні ще присутня не критична недостатність фахової літератури.

Зберігання бібліотечних фондів, їх оновлення є важливими умовами існування бібліотеки. Підтримці якісного стану фонду сприяє переоблік фондів, систематичний перегляд для звільнення від застарілої, зношеної та дублетної літератури. Робота з упорядкування книжкових фондів постійно продовжується.

На особливу увагу заслуговує волонтерська підтримка щодо відновлення книжкового фонду НБ, яку надавали інші університети та волонтерські організації. Такими є НПУ імені М. П. Драгоманова, Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ), Київський університет права НАН України, Geneva Centre For Democratic, ДП „Луганськучторгпостач”, ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Г. Сковороди”, Львівський національний університет імені Івана Франка, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Василь Яцурата клуб „Подаруй книгу!”, а також СІМІС-ОТУ Луганськ, Українське Національне Об'єднання Канади.

Особливої уваги заслуговує робота з базами даних, оскільки робота в інформаційному просторі на сьогодні стає найбільш актуальною. Такими є репозиторій університету (<http://dspace.luguniv.edu.ua/>), бібліотечний сайт (<http://libr.luguniv.edu.ua>) та електронна бібліотека.

Недостатність фахової наукової літератури усувається завдяки забезпеченню доступу до світової наукової інформації, через підключення до повнотекстових баз даних.

Так, у січні 2016 р. університет приєднався до проекту Elibukr. - „Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України”.

У рамках цього проекту за рік нам було надано безкоштовний тестовий доступ: до китайських продуктів; до платформи ОЕСД; до журналів Кембриджу; до Платформи Web of Science.

Здебільшого це повнотекстові бази даних наукових журналів, книг та матеріалів наукових конференцій із зазначенням реальної цитованості цих матеріалів, збірників, дисертацій тощо з широкого кола дисциплін: гуманітарні, суспільні, юридичні науки, науки про життя, математика і фізика, медицина, література, філософія, історія, підприємництво, економіка, юриспруденція, тощо.

Приємно відзначити успішне відновлення роботи цифрового репозиторію в умовах евакуації. За результатами міжнародного рейтингу Web of Universities Webometrics цифровий репозиторій університету зайняв 33 місце серед університетів України.

Обслуговування користувачів є головною функцією, яка формує імідж бібліотеки, визначає її місце серед підрозділів університету. Робота відділу обслуговування користувачів була направлена на забезпечення повного, якісного й оперативного обслуговування студентів, науковців та співробітників університету згідно з їх інформаційними запитами.

Провідним напрямком діяльності НБ в умовах, що склалися, є вдосконалення традиційних форм і методів бібліотечного обслуговування користувачів і пошук нових форм і методів бібліотечного обслуговування користувачів.

За рік НБ було обслуговано 3768 користувачів; видано 126295 примірників документів (з них – 1592 електронних документів). Кількість відвідувань НБ становила 43692 (з них до електронних ресурсів – 4558).

На сьогодні в науковій бібліотеці створена єдина електронна база користувачів, яка містить усі необхідні відомості про них і постійно поповнюється. Практично всі користувачі-студенти за списками із директоратів / деканатів про їх зарахування були занесені в єдину БД „Читачі”. Для студентів денного та заочного відділення були підготовлені електронні формуляри та видані читацькі квитки.

У процесі довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування користувачів активно використовувалися всі наявні джерела інформації: довідковий фонд (енциклопедії, словники, довідники), електронні джерела.

Протягом 2016 року в університеті готувалися акредитаційні справи щодо ліцензування 8 спеціальностей. Співробітниками бібліотеки були підготовлені

додатки у вигляді таблиць „Забезпечення навчальними підручниками, посібниками, довідковою та іншою навчальною літературою” та „Перелік фахових періодичних видань” до кожної спеціальності.

Для студентів та викладачів проводяться консультації з УДК, за 2016 рік зашифровано 629 робіт. У зв'язку з відсутністю кваліфікованих фахівців у цій галузі, нам продовжують активно допомагати співробітники наукової бібліотеки Миколаївського національного університету імені В. С. Сухомлинського.

Продовжується робота з програмним продуктом „УФД / бібліотека. Версія 2.4.49. Версія БД: 288 (188) ЗАТ „Український фондівий дім”, що дає можливість продовжувати роботу із запровадження комп'ютерних технологій в роботу бібліотеки.

Крім того, одним з важливих аспектів відновлення роботи НБ є створення нового сайту бібліотеки, який є своєрідним зв'язком у сучасному інформаційному просторі між НБ та користувачами. На сайті представлено основну інформацію щодо роботи НБ, розповідається про нові надходження, заходи, що проводить бібліотека, конкурси та ін.

Недоліком у роботі сайту є відсутність зв'язку з УФД-бібліотекою, через що унеможлиблюється доступ до фонду бібліотеки за номером читацького квитка. Необхідним є синхронізація програми УФД-бібліотеки з бібліотечним сайтом.

Синхронізувати програму УФД-бібліотеки, розробити електронний каталог та його програмну реалізацію, продовжити роботу з доступами до світової наукової інформації дозволить власний сервер, який ми отримали від спонсорів з Південної Кореї.

Культурно-просвітницька робота бібліотеки є важливою складовою діяльності книгозбірні, невід'ємною частиною роботи університету в цілому. Пріоритетними напрямками культурно-просвітницької роботи НБ ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” є відродження національної

культури, краєзнавства, формування у студентів активної громадянської позиції, національної свідомості, високих моральних якостей, духовних потреб.

З метою забезпечення якісної роботи бібліотеки було визначено перспективні завдання ті напрямки діяльності, які спрямовані на:

- упровадження та удосконалення технологічних процесів роботи;
- складання-організаційно-технологічної документації;
- вивчення та впровадження передового досвіду, новітніх інформаційних технологій;
- аналіз та узагальнення діяльності бібліотеки.

Для підвищення інформаційної культури та кваліфікації співробітників, проводилися семінарські заняття за темами:

– семінар-тренінг „Скарбниця духовних надбань нації – рідна мова” на базі ЛОУНБ імені О. М. Горького. Метою семінару було сприяння просування читання серед користувачів публічних та наукових бібліотек та залучення нових читачів. Результатом цього семінару стало створення „Книго-кіно-клубу”, який відвідують студенти;

– семінар для директорів центральних районних та міських бібліотек Луганської області „Управління сучасною бібліотекою: нові орієнтири, нові рішення”;

– науково-методичний семінар „Універсальна десяткова класифікація. Методика визначення індексів для документів за класифікаційною системою УДК” на базі НБ ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”;

– працівники наукової бібліотеки також взяли участь у тренінгу для бібліотечних лідерів, директорів обласної, районних та шкільних бібліотек від представників Української бібліотечної асоціації (Оксана Євгеніївна Бояринова) та виконавчого директору УБА (Ярослава Євгеніївна Сошинська).

Троє співробітників бібліотека стали членами Української бібліотечної асоціації, що дає змогу знати про нове у бібліотечній справі, покращувати якість бібліотечного та інформаційно-бібліографічного обслуговування.

Одним із суттєвих досягнень є також вступ НБ до проекту „БібліоСинергія”. „БібліоСинергія” – це партнерський проект бібліотек вишів, спрямований на створення професійного середовища (сайту) для втілення нових практик в напрямку підтримки наукових досліджень.

Отже, особливостями організації роботи наукової бібліотеки навчального закладу в умовах евакуації є постійна копітка робота з формування й відновлення фонду, організація та підвищення рівня обслуговування користувачів, відновлення довідково-бібліографічної, інформаційної та культурно-просвітницької діяльності, науково-методична робота бібліотеки.

Ураховуючи специфіку організації роботи НБ в умовах евакуації, необхідним є вирішення у подальшій роботі наступних завдань: посилення кількісного та якісного фонду НБ; підвищення рівня кваліфікації працівників бібліотеки; підвищення ефективності роботи НБ в науково-педагогічній роботі та інформаційно-бібліотечне забезпечення освітньої та наукової діяльності університету через постійне оновлення інформації сайту бібліотеки та репозиторію, а також синхронізації УФД-бібліотеки з сайтом; поступовий перехід на електронну бібліотеку; продовження роботи в напрямку інформаційно-просвітницькій діяльності.

Список використаних джерел інформації:

1. Бургер И. П. Организационная структура вузовской библиотеки в условиях формирования информационного общества: дис. ... канд. пед. наук : спец. 05.25.03 / И. П. Бургер. – Новосибирск, 2001. – 270 с.

2. Грабар Н. Г. Бібліотека ВНЗ – інформаційно-виховний центр для сучасної молоді у комунікаційному просторі / Н. Г. Грабар // Бібліотечно-інформ. сервіс: сучасний стан і перспективи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 жовт. 2010 р. / ХНТУСГ ; б-ка. – 2010. – С. 209–214.
3. Дригайло В. Г. Миссия вузовских и других научных библиотек / В. Г. Дригайло // Науч. и техн. б-ки. – 2004. – № 4. – С. 50–55.
4. Коморовская Т. В. Библиотекавуза в условиях трансформации высшего профессионального образования : дис. ... канд. пед. наук : спец. 05.25.03 / Т. В. Коморовская. – Новосибирск, 2005. – 288 с.
5. Маркова В. Н. Управление библиотекой в условиях информатизации вуза : дис. ... канд. социол. наук : спец. 22.00.08 / В. Н. Маркова. – Белгород, 2004. – 207 с.
6. Сукиасян Э. Р. Дискуссионный клуб «Термин» / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 6. – С. 113–119.
7. Антопольский А. Б. Электронные библиотеки: принципы создания : науч.-метод. пособие / А. Б. Антопольский, Т. В. Майстрович. – М. : Либерия-Библиоформ, 2007. – 288 с.
8. Антопольский А. Б. Концепция электронных библиотек. Электронные библиотеки : рос. науч. Электронный журн [Электронный ресурс] / А. Б. Антопольский, К. В. Вигурский. – 1999. – Т. 2. – Режим доступа: <http://www.iis.ru/elib/1999/199902/antopol/antopol.ru.html>. – Загол. с экрана.
9. Земсков А. И. Электронные библиотеки : учеб. для вузов / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – М. : Либерия, 2003. – 351 с.
10. Костенко Л. Проблеми формування електронних бібліотек в Україні / Л. Костенко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 1998. – Вип. 1. – С. 220–228.

11. Павлуша І. А. Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / І. А. Павлуша. – Київ, 2002. – 20 с.
12. Чекмарьов А. О. Електронне середовище бібліотечної галузі: нові ресурси та можливості / А. О. Чекмарьов, Д. В. Соловяненко // Бібл. вісн. – 2010. – № 6. – С. 51–54.
13. Вохрышева М. Г. Процесс развития современных библиотек с позиции синергетики / М. Г. Вохрышева, Т. М. Кузьмишина // Науч. и техн. б-ки. – 2003. – № 6. – С. 4–13.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЭВАКУАЦИИ

(на примере научной библиотеки ГУ «Луганский национальный университет
имени Тараса Шевченко»)

Шелякина И. А., библиограф научной библиотеки ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»

Аннотация: В статье представлено исследование особенностей организации работы научной библиотеки высшего учебного заведения в условиях эвакуации, специфика работы с фондом, организация и обслуживание пользователей, библиографическая и информационная деятельность, культурно-просветительская деятельность, научно-методическая работа библиотеки.

Ключевые слова: библиотека, эвакуация, высшее учебное заведение.

**PECULIARITIES OF ORGANIZING THE WORK
OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION
IN THE EVACUATION CONDITIONS
(on the example of the scientific library
of the Luhansk Taras Shevchenko National University)**

Shelyakina I. A., bibliographer of the scientific library of the Luhansk Taras Shevchenko National University

Annotation: This article presents the peculiarities in the organization of the scientific library at the institution while evacuation, the specifics of funds, organizing and service of users, bibliographic educational and information activities, cultural and educational activities, scientific and methodical work of the library.

Keywords: scientific library, Higher Institution.

